

Verkiezingsprogramma's op het terrein van jeugd en opvoeding

Suzanne Hardeman

Lisette Snippe

Augustus 2012

www.nji.nl

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft deze zomer de (concept-)verkiezingsprogramma's van 8 politieke partijen onder de loep genomen op het terrein van jeugd en opvoeding. Dit document geeft hiervan een overzicht en is informatief voor professionals in de jeugdsector.

Gekozen is voor 8 politieke partijen die momenteel met 5 of meer zetels zitting hebben in de Tweede Kamer: [CDA](#), [ChristenUnie](#), [D66](#), [GroenLinks](#), [PvdA](#), [PVV](#), [SP](#) en [VVD](#). De bronnen van dit document - de (concept-)verkiezingsprogramma's op internet - zijn direct te benaderen via deze links.

Ieder verkiezingsprogramma is gescand op een aantal domeinen die met jeugd en opvoeding te maken hebben. Namelijk:

- [Gezondheid \(waaronder CJG, opvoedondersteuning\)](#)
- [Jeugdzorg \(waaronder transitie/transformatie\)](#)
- [Kindermishandeling en kindermisbruik](#)
- [Jeugdcriminaliteit](#)
- [Onderwijs \(waaronder passend onderwijs, exclusief het hoger onderwijs\)](#)
- [Welzijn \(waaronder onderwerpen zoals VVE, kinderopvang, brede school, vrijwillige inzet, participatie\)](#)

In het vervolg kunt u zien wat de genoemde politieke partijen in hun verkiezingsprogramma's in grote lijnen zeggen over deze domeinen. Daarbij staat de tekst vermeld zoals deze in het verkiezingsprogramma staat. U zult zien dat de ene partij gedetailleerder is dan de ander. Ook komt het voor dat we over een domein niets zijn tegengekomen.

Gezondheid

CDA

- Er moet vroegtijdig kunnen worden ingegrepen als het bij de opvoeding in risicogezinnen misgaat.
- Opvoedingsondersteuning kan het beste via de gemeenten worden georganiseerd. Daarom wordt de decentralisatie van de jeugdzorg onverkort doorgezet.

ChristenUnie

- Laagdrempelige opvoedondersteuning via het CJG. Snel specialistische hulp indien nodig. Centrum voor Jeugd en Gezin als front office in de Jeugdhulpverlening. Het Centrum voor

Jeugd en Gezin signaleert problemen bij kinderen en gezinnen, geeft ondersteuning, voorlichting en advies, coördineert de zorg en onderhoudt contact met de tweedelijnszorg, politie, justitie en het onderwijs.

- Eigen kracht van het gezin als uitgangspunt. Ouders die hulp nodig hebben, willen tegelijk erkend en gerespecteerd worden als de ouders van hun kind. Daarom wordt samen met hun sociale netwerk een plan van aanpak opgesteld waarin wordt uitgegaan van eigen kracht. Vanuit dit principe proberen hulpverleners de eigen kracht van het gezin te versterken.
- Elk gezin krijgt één hulpverlener die de zorgcoördinatie ter hand neemt.
- Een gezond opvoedklimaat, dus ook bescherming tegen de schadelijke werking van alcohol en drugs voor de ontwikkeling van jongeren. De leeftijdsgrens voor alcohol wordt verhoogd naar 18 jaar om schadelijk alcoholgebruik onder jongeren aan te pakken. Het beschikbaar hebben van alcohol en drugs tot 18 jaar in de publieke ruimte wordt strafbaar gesteld. Minder alcoholreclame, meer waarschuwingen op alcoholhoudende dranken en een verbod op stuntaanbiedingen in supermarkten en slijterijen en happy hours in cafés. Scholen en schoolfeesten worden alcohol- en drugsvrij.
- In schoolkantines zijn alleen nog gezonde producten verkrijgbaar.
- Gerichtte voorlichting om internet- en gameverslaving tegen te gaan: jongeren worden geïnformeerd over de gevaren, ouders worden bewust gemaakt van de grens tussen gezond internet- en gamegedrag en verslaving. De hulpverlening wordt beter afgestemd op de problemen van internet- en gameverslaving.
- Investeren in preventie, om zo niet alleen gezondheidswinst, maar ook kostenbesparingen te bereiken. Gezonde levensstijl en overgewicht aanpakken.
- Eén minister voor Jeugd, Gezin en Onderwijs.

D66

- D66 vindt dat opvoeden de verantwoordelijkheid van ouders is. Als er problemen ontstaan die niet door de opvoeders kunnen worden opgelost, moet wel professionele hulp voorhanden zijn, beginnend bij een schoolarts. Als het noodzakelijk is voor het kind, kan deze hulp verplicht worden opgelegd.

GroenLinks

- Ieder kind is uniek. GroenLinks ijvert voor een maatschappelijk debat over medicalisering en de toenemende etikettering van kinderen.

PvdA

- We organiseren de hulp en ondersteuning zoveel mogelijk rond de gezinnen en voorkomen dat de situatie uit de hand loopt.

PVV

- Geen Centra voor Jeugd en Gezin.
- Demedicaliseer kinderen.

SP

- Er komen meer laagdrempelige centra in de buurt waar ouders met opvoedvragen worden ondersteund. Wanneer het nodig is wordt daar direct hulp en zorg geboden en als dat nodig

is rechtstreeks doorverwezen naar specialistische hulp. Dus zonder allerlei indicaties en overbodige bureaucratie.

- Overgewicht bij kinderen bedreigt de gezondheid en daarom gaan we dat aanpakken. Voorlichting aan ouders en kinderen verbeteren we. Reclame voor ongezonde voeding gericht op kinderen tot twaalf jaar verbieden we. Snoep- en frisdrankautomaten wenen we uit scholen.
- Er komt betere voorlichting over de gevolgen van drank- en drugsgebruik voor jongeren en voor hun ouders. Alcoholpoli's bieden nazorg als jongeren met een alcoholvergiftiging in een ziekenhuis worden opgenomen.

VVD

- De VVD vindt dat ouders en verzorgers de eerstverantwoordelijken zijn voor de opvoeding van hun kinderen. De overheid bemoeit zich in principe niet met de opvoeding van kinderen. Het overgrote deel van de ouders geeft hun kinderen een goede en liefdevolle opvoeding. Soms verloopt die echter moeizaam en hebben ouders ondersteuning nodig. Als de ouders het belang van het kind schaden kan en moet de overheid ingrijpen als dat de situatie verbetert.
- De wijkverpleegkundige komt terug in de buurt. Deze krijgt een zelfstandige financiering, zodat die zijn werk goed kan doen.

Jeugdzorg

CDA

- De decentralisatie van de jeugdzorg wordt onverkort doorgezet.
- Jeugdzorg moet niet abrupt stoppen bij 18 jaar. Indien nodig moet er een vervolgprogramma voor jongvolwassenen beschikbaar zijn.

ChristenUnie

- Versterking positie pleegouders. Pleegouders verdienen een adequate vergoeding, minder administratieve rompslomp, meer kennisondersteuning en – indien nodig – zorgverlof. Zij krijgen meer inspraakmogelijkheden via de instelling van pleegouderraden. Sneller duidelijkheid. Als bij langdurig verblijf in feite familiebanden zijn ontstaan, krijgt het pleegkind sneller duidelijkheid over definitieve opname in dat gezin.
- Ruimte voor instellingen met een eigen identiteit. Ouders moeten voldoende keuzemogelijkheden behouden om hulpverlening te krijgen van identiteitsgebonden instellingen. Landelijk opererende, identiteitsgebonden instellingen die specialistische hulp aanbieden, behouden een plaats in het stelsel, indien zij voldoende kwaliteit leveren.

D66

- Kwaliteit en duidelijkheid: het moet glashelder zijn welke papieren een jeugdzorgmedewerker moet hebben en aan welke kwaliteitseisen de hulp moet voldoen. Zo weten cliënten en gemeenten waar ze aan toe zijn.
- Vanaf 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor jeugdhulp. D66 steunt deze transitie, omdat professionele hulp en preventie zo dicht mogelijk bij het kind georganiseerd moet zijn.

GroenLinks

- Probleemgezinnen krijgen intensieve hulp bij het opvoeden.
- Pleegzorg wordt gestimuleerd, zodat kwetsbare kinderen en jongeren zoveel mogelijk in gezinsverband opgroeien en niet in een instelling terechtkomen.
- Het inspraakrecht in de jeugdzorg voor jongeren en (pleeg) ouders wordt versterkt.
- Er komt meer aandacht voor (migranten)jongeren die in de justitiële jeugdzorg terechtkomen, terwijl zij in veel gevallen beter geholpen zouden zijn met geestelijke gezondheidszorg. Kinderen zonder strafrechtelijke veroordeling worden niet meer ondergebracht in justitiële inrichtingen.
- De wijzigingen in het stelsel van de jeugdzorg worden met urgentie in gang gezet. De gemeenten krijgen de regie over de jeugdzorg, zoals opvoedingsondersteuning aan huis. Gemeenten worden verantwoordelijk voor een sluitend aanbod van gespecialiseerde jeugdkrachten die directe ondersteuning bieden, in samenwerking met de eigen omgeving. Jeugdkrachten worden verantwoordelijk voor de doorverwijzing naar gespecialiseerde jeugdzorg en de financieringsstromen voor de jeugdzorg worden gebundeld.

PvdA

- Veel kinderen en gezinnen hebben te maken met meerdere vormen van hulp. We brengen alle regelingen voor verschillende vormen van hulpverlening bij elkaar, zodat alle verschillende organisaties gaan samenwerken. Dit gebeurt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten.
- Jongeren vanaf 18 jaar hebben recht op overgangsregelingen, gericht op zelfredzaamheid, scholing en ondersteuning van keuzevrijheid.
- We organiseren de hulp en ondersteuning zoveel mogelijk rond de gezinnen en voorkomen dat de situatie uit de hand loopt. Met name kinderen van ouders die (psychisch) ziek zijn of verslaafd verdienen extra aandacht.
- De PvdA is principieel van mening dat als de rechter het gezag over een kind weghaalt bij de ouders, de overheid direct verantwoordelijk wordt. Marktwerking of aanbesteding van deze taak wijzen we af. Hetzelfde geldt voor een eigen bijdrage in deze situaties.
- Relatief weinig migrantenjongeren komen in de (vrijwillige) jeugdzorg, terwijl zij gemiddeld genomen oververtegenwoordigd zijn in jeugdgevangnissen. De jeugdzorg bereikt deze gezinnen dus nog steeds niet tijdig en effectief. Er wordt meer inzet gepleegd op deze groep door bijvoorbeeld vroegsignalering en gerichte ouderbenadering.

PVV

- Einde aan de wachtlijsten door slimmere organisatie.

SP

- Indien nodig, wordt jeugdzorg snel en dicht bij het kind en het gezin geboden. Jeugdzorg gaat waar mogelijk naar de gemeenten. Ouders kunnen hulp vinden bij laagdrempelige centra in de wijk. Wanneer gespecialiseerde zorg nodig is, wordt direct doorverwezen. De bureaucratie en de indicatiegekte in de jeugdzorg worden tot een absoluut minimum beperkt. Onnodige regels en voorschriften worden geschrapt. Justitiële jeugdzorg houden we bij de Raad voor Kinderbescherming en het Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Marktwerking in de jeugdzorg willen we niet. Kinderen en hun ouders houden het recht op jeugdzorg en er komt geen eigen bijdrage in de jeugdzorg. De marktwerking in geestelijke

gezondheidszorg voor jongeren wordt teruggedraaid. Jeugdhulpverleners krijgen meer tijd voor contact met kinderen en gezinnen.

VVD

- Een gezin wordt als risicogezin aangewezen als er aantoonbare problemen zijn die de ontwikkeling van het kind schaden. De VVD wil dat er per risicogezin maar één begeleider met doorzettingsmacht wordt aangesteld. Zo wordt voorkomen dat mensen langs elkaar heen werken.
- Er wordt in Nederland te snel en te vaak een beroep op de jeugdzorg gedaan. Van steeds meer jongeren wordt geoordeeld dat zij hulp nodig hebben terwijl dat eigenlijk niet het geval is. Tegelijkertijd zijn delen van de jeugdzorg verworden tot een logge bureaucratie. Het gevolg is dat jongeren die echt hulp nodig hebben die niet altijd krijgen. Dit probleem wordt niet opgelost door meer geld maar door slimmer en efficiënter te organiseren.
- De VVD wil dat medewerkers in de jeugdzorg meer ruimte krijgen om opleidingen te volgen waarmee ze zich verder kunnen ontwikkelen. Door opleidingseisen, een registratieverplichting en tuchtrecht kunnen we de sector professioneler maken.
- De VVD wil meer energie steken in preventie. Daarnaast wil de VVD de doelmatigheid in de jeugdzorg vergroten door de regie voor de jeugdzorg bij gemeenten te leggen. Gemeenten kunnen zo maatwerk leveren door samen met mensen een oplossing voor hun hulpvraag te vinden.

Kindermishandeling en kindermisbruik

CDA

- Kindermishandeling verdient een straffe aanpak. Kindermishandeling en kindermisbruik, een groot kwaad, komt hoog op de politieke agenda. De mishandeling, verwaarlozing en het misbruik van kinderen is zo ernstig dat aanpak over een breed front noodzakelijk is. Het kan niet zonder maatschappelijke alertheid. De samenwerking tussen politie, OM en de Raad voor de kindbescherming op dat gebied wordt geïntensiveerd.
- Aandacht voor huiselijk geweld is nog altijd noodzakelijk. Het landelijk programma voor de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties wordt doorgezet.

ChristenUnie

- Effectief voorlichtingsmateriaal voor scholen over loverboys. Veilige opvang voor slachtoffers van loverboys en pooiers. Zij hoeven niet te wachten op een indicatie of opvang, maar worden zij direct in een veilige omgeving opgevangen.
- Prioriteit voor de bestrijding van mensenhandel en kinderporno.

GroenLinks

- De inhoudelijke deskundigheid van de professionals in de zorg voor jeugd wordt verbeterd, onder andere ten aanzien van huiselijk, seksueel, eerge relateerd en antihomogeweld.

PvdA

- Wanneer de veiligheid en de gezonde ontwikkeling van het kind echt in gevaar is, moet er op een zorgvuldige manier tijdig worden ingegrepen en moeten er goede voorzieningen

beschikbaar zijn. Om signalen van kindermishandeling beter en eerder te herkennen moet er in alle organisaties waar men met kinderen te maken heeft, gewerkt worden met een meldcode kindermishandeling. Ook moet men getraind zijn in het tijdig herkennen van kindermishandeling.

PVV

- Meldplicht kindermishandeling.

SP

- We moeten alles doen om kindermishandeling te voorkomen, op te sporen, daders op te pakken en slachtoffers de hulp te bieden die zij nodig hebben. Goed onderzoek naar een vermoeden van kindermishandeling komt landelijk beschikbaar. Iedereen die werkt met kinderen wordt geschoold in het herkennen, signaleren en bespreekbaar maken van kindermishandeling.

VVD

- Kindermishandeling en -misbruik moeten we krachtig bestrijden. De VVD wil daarom een meldplicht voor kindermishandeling en -misbruik.

Jeugdcriminaliteit

CDA

- Justitie, gemeenten, jeugdzorg en onderwijs werken zo veel mogelijk samen om te voorkomen dat een veroordeelde recidiveert. Dit geldt met name voor de grote groep van 14-24 jarigen. Het doel is dat veroordeelden de gevangenis beter verlaten dan dat ze er in gingen – en niet aan een criminele carrière beginnen.
- Adolescentenstrafrecht moet bij wet geregeld worden.

ChristenUnie

- Lik-op-stuk-beleid bij jeugdcriminaliteit, zoals het innemen van scooters en brommers na het plegen van een misdrijf.
- Een gerichte benadering van ouders van overlast gevende jeugd onder de 12, onder andere door een snelle maar lichte gezagsmaatregel.
- Het terugdringen van overlast door probleemjongeren. Met name Antilliaanse en Marokkaanse Nederlandse jongeren zijn oververtegenwoordigd in de geregistreerde criminaliteit statistieken. Specifiek beleid voor deze doelgroepen wordt heringevoerd. Daarbij worden de Antilliaanse en Marokkaanse gemeenschap expliciet betrokken.
- Wie de straf heeft uitgezeten, krijgt een tweede kans: terug naar school, of werken voor je levensonderhoud. De laatste fase van een straf is daarom gericht op resocialisatie. De hulp om die kans te pakken wordt ook in de eerste fase na de straf voortgezet.

D66

- Jeugdgevangenschappen zijn erg duur en niet effectief in het terugdringen van recidive. De jeugdgevangenschappen zijn alleen voor de ernstigste delicten. Er wordt meer gebruik gemaakt van alternatieve straffen die wel effectief zijn, zoals gedragstherapie en therapievormen

waarbij het gezin wordt betrokken. Minderjarigen worden berecht volgens het jeugdstrafrecht. Het Nederlandse voorbehoud over artikel 40 van het Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind (recht op rechtsbijstand voor jeugdigen) wordt ingetrokken.

GroenLinks

- De inzet van de politie wordt in samenspraak met jeugdzorg, onderwijs en gemeente meer gericht op het aanpakken van kleinere vergrijpen en het voorkomen van bendevoering.

PVV

- Groepsaansprakelijkheid. Deel van een groep tuig, dan ook de straf. Verlagen leeftijdsgrens strafrecht van 18 naar 16 jaar.

SP

- We nemen maatregelen om vandalisme en criminaliteit door jongeren tegen te gaan. Als een jongere een delict heeft gepleegd, moeten we voorkomen dat hij opnieuw in de fout gaat. Tijdens het verblijf in een jeugdgevangenis bereiden we jongeren beter voor op terugkeer naar school of naar werk. Jongeren die wachten op een behandelplaats mogen niet in jeugddetentie worden genomen.

Onderwijs

CDA

- De stelselwijziging van passend onderwijs heeft een breed draagvlak, we willen zo min mogelijk bureaucratie bij de samenwerkingsverbanden. Er blijven voldoende middelen om kwetsbare jongeren te ondersteunen.
- We willen de kwaliteit bevorderen door professionalisering van leerkrachten, directeuren en toezichthouders. Voor al het onderwijsgevende personeel en schoolleiders komt er een beroepsregister.
- Het onderwijs moet zo zijn ingericht dat de school weer voluit de school van kinderen en ouders is. Betrokkenheid van ouders is essentieel om het beste uit ieder kind te kunnen halen. Scholen hebben de mogelijkheid in ouderovereenkomsten afspraken te maken over verwachtingen en omgangsvormen.
- Het beleid om de basis in het onderwijs op orde te brengen en de lat verder te verhogen wordt onverkort voortgezet. We besteden veel aandacht aan taal en rekenen. Uitval en zittenblijven worden verder terug gebracht.
- Wij staan principieel voor keuzevrijheid van onderwijs voor ouders. Niet alleen op basis van godsdienstige motieven, maar ook vanuit opvoedkundige of pedagogisch didactische motieven moeten zij scholen kunnen oprichten. Vrijheid van onderwijs is echter geen vrijbrief voor slechte onderwijskwaliteit of discriminatie.

ChristenUnie

- De ChristenUnie bezuinigt niet op passend onderwijs. Ruimte voor een zorgvuldige invoering.
- Ouders krijgen instemmingsrecht in het geval van doorverwijzing van hun kind naar passend onderwijs.

- De ChristenUnie heeft vertrouwen in de professionaliteit van schoolleiders en leraren. Er wordt fors gesnoeid in het woud van regels, om deze mensen de ruimte te geven hun vak uit te oefenen. Als we vertrouwen uitspreken in het vakmanschap van schoolbesturen en leraren zullen we ook de moed moeten opbrengen de regeldruk en de verantwoordingsplicht voor ontvangen gelden te verminderen. Dus: geen centrale uniforme toetsing, schrappen van 30 procent van de kerndoelen, meer vrij besteedbare budgetten, vermindering van de postcodebureaucratie in de samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs.
- De verantwoording door schoolbesturen over de besteding van gelden naar leraren, ouders en de samenleving moet transparanter en begrijpelijker. Investeren in onderwijskwaliteit in krimpregio's. De komende jaren heeft het onderwijs met dalende leerlingaantallen te maken. De ChristenUnie kiest er niet voor om het onderwijsbudget mee te laten dalen, maar wil tijdens de transitieperiode het vrijgekomen geld investeren in krimpregio's. Het doel is: behoud van kwaliteit en behoud van onderwijspersoneel.
- We vergroten de invloed van ouders op de school.
- Voortijdig schoolverlaten wordt bestreden door een betere aansluiting van VMBO op MBO. Jongeren in een gesloten instelling verliezen vaak de aansluiting met het reguliere onderwijs. Om te voorkomen dat deze jongeren na terugkeer in de maatschappij spijbelen en in de criminaliteit terugvallen, wordt extra geïnvesteerd in het onderwijs aan deze jongeren.
- Talentontwikkeling door goed onderwijs.
- De vrijheid van onderwijs. Dit grondrecht geeft ouders de mogelijkheid om een school te kiezen of te stichten die bij hun opvoeding en overtuiging past. De ChristenUnie verzet zich tegen initiatieven die deze vrijheid aantasten, zoals het invoeren van een acceptatieplicht voor scholen.

D66

- In het primair onderwijs is veel onrust over de wijzigingen in het kader van Passend Onderwijs. D66 heeft met succes de bezuinigingen op het Passend Onderwijs teruggedraaid. D66 wil dat er voor gewaakt wordt dat de voor speciaal onderwijs noodzakelijke expertise verloren gaat. Sommige jongeren hebben nu eenmaal een speciale leeromgeving nodig om het maximale uit hun talenten te halen. Dat kan wat D66 betreft op VMBO en MBO, maar ook op HAVO en VWO niveau.
- Ouders horen betrokken te worden bij het onderwijs van hun kinderen. En als school mag je deze betrokkenheid bij school en leren ook verwachten. In de praktijk is dat soms onnodig lastig. D66 wil daarom de ondersteuning bij de medezeggenschapsraden verbeteren en kinderen naast de leerplicht ook een leerrecht geven. Ook heeft D66 een initiatiefwet ingediend die het openbaar onderwijs de mogelijkheid geeft om de verenigingsvorm aan te nemen, zodat scholen ouders meer kunnen betrekken.
- Door de inzet van D66 moeten scholen verplicht voorlichting gaan geven over (homo)seksualiteit. Zo wordt de seksuele zelfstandigheid en acceptatie van seksuele diversiteit onder jongeren vergroot.
- Sport draagt sterk bij aan gezondheid, voor alle leeftijden. Daarbij geldt 'jong geleerd is oud gedaan'. Gymles is daarom voor D66 een belangrijk onderdeel van de schoolopleiding. D66 wil sport als onderdeel van de PABO-opleiding en dat basisscholen de kwaliteit en het aantal gymlessen opschroeven. Toegankelijke lokale sportvoorzieningen en sportverenigingen zijn essentieel om mensen te laten bewegen.

GroenLinks

- Geplande bezuiniging passend onderwijs terugdraaien. Op reguliere scholen wordt zoveel mogelijk passend onderwijs geboden aan iedereen, ongeacht functiebeperkingen. Scholen en leraren krijgen ondersteuning om alle leerlingen goed onderwijs te kunnen bieden.
- Meer kopklassen en schakelklassen (op de basisschool) en voetklassen (op de middelbare school), waardoor leerlingen die aan het eind van groep acht nog een taalachterstand hebben een extra jaar onderwijs kunnen volgen.
- Minder jongeren verlaten de school zonder diploma. Schooluitval wordt tegengegaan door jongeren die dreigen uit te vallen een eigen coach of studiebegeleider te geven en beter samen te werken met de hulpverlening.

PvdA

- De bezuinigingen op passend onderwijs en op het speciaal onderwijs gaan definitief van tafel. Je kunt niet extra verantwoordelijkheid bij de scholen neerleggen en ondertussen het geld weghalen. Zo nodig moet een schoolgebouw in het reguliere onderwijs worden aangepast om kinderen met een fysieke beperking daar scholing te kunnen laten volgen. Passend onderwijs echt passend te maken is toegankelijkheid van onderwijsvoorzieningen een eerste vereisend. Het mag niet zo zijn dat een school met een passend ondersteuningsaanbod een leerling weigert, wegens denominatieve redenen. Voor leerlingen met een ondersteuningsbehoefte moet algemene toegankelijkheid worden ingevoerd.
- Alle scholen in één regio worden samen verantwoordelijk voor de zorg voor alle leerlingen. De omvang van de regio dient zodanig te worden gekozen dat de energie niet gaat zitten in de extra bestuurslast in plaats van de in zorg voor de leerling. Het extra geld voor zorg en begeleiding moet ook daar aan worden besteed. Ouders en leraren moeten vanaf het eerste moment worden betrokken bij de opzet van de zorg. Deze regio waar mogelijk samen laten vallen met de arbeidsmarktregio, RMC regio en de zorgregio. Met gemeenten dient afstemming plaats te vinden over aansluiting op de jeugdzorg.
- Het onderwijs moet één jaar extra de tijd krijgen om de invoering goed voor te bereiden en te voorkomen dat deze leerlingen tussen wal en schip vallen. Dat extra jaar moet tevens worden gebruikt om de expertise in de zorg voor leerlingen op alle scholen te versterken. Het geld beschikbaar voor de Lerarenbeurs, moet de eerstkomende jaren daarvoor gericht worden ingezet.
- Wij zetten onverminderd in op het tegengaan van vroegtijdig schoolverlaters. Dat begint met een goede registratie, een snel optreden tegen spijbelen en het betrekken van ouders, ook op het MBO. Langer op school betekent meer arbeidsproductiviteit en minder gebruik van sociale voorzieningen. Om uitval verder tegen te gaan is een goede 'match' met een opleiding en intensieve begeleiding op die opleiding van groot belang. De band tussen school en leerling of student moet intensiever worden.
- Sport verdient, naast goed reken- en taalonderwijs en culturele ontwikkeling, een prominente plek op school. Alle leerlingen hebben recht op sport en gymnastiekles van vakdocenten.

PVV

- Geen bezuiniging op het passend onderwijs.
- Alle islamitische scholen dicht.

- Goede scholen zijn veilige scholen.
- Elke school een anti-pest-beleid.

SP

- De bezuinigingen op het zogenoemde ‘passend onderwijs’ worden teruggedraaid. Voor leerlingen met een stoornis of beperking dient speciaal onderwijs beschikbaar te zijn. Geld voor zorgleerlingen wordt besteed aan begeleiding, niet aan andere zaken.
- Iedere jongere onder de 27 jaar hoort daarom te werken of naar school te gaan. Schooluitval wordt bestreden door intensievere begeleiding en - voor hen die dat nodig hebben - praktijkgerichte lessen.
- Jonggehandicapten krijgen voldoende begeleiding en ondersteuning bij het vinden van een baan. Stagebegeleiding en jobcoaches worden ingezet voor een goede overgang van het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs naar de arbeidsmarkt.
- Kinderen van migranten zijn meer dan gemiddeld werkloos. Dat gaan we beter aanpakken, in samenwerking met sociale partners en scholen. Uitval in het onderwijs wordt bestreden door intensievere begeleiding. Leerlingen die dat nodig hebben krijgen praktijkgerichte lessen. Alle leerlingen mogen stage lopen en hun opleiding afronden.

VVD

- Onderwijs op maat ingezette hervormingen van het speciaal onderwijs worden voortgezet.
- Talentontwikkeling in het onderwijs.
- Scholieren vallen uit vanwege een verkeerde studiekeuze, massale opleidingen en gebrek aan aandacht. Schooluitval is verspilling van belastinggeld en leidt tot maatschappelijke problemen als werkloosheid en criminaliteit. De VVD wil dat leerlingen van tevoren veel beter weten wat een opleiding inhoudt en wat je ermee kunt worden. Schooluitval in het basis- en voortgezet onderwijs begint vaak met spijbelen. Scholen en gemeenten hebben daarom een belangrijke taak spijbelen tegen te gaan. Als scholen verzuimen om spijbelaars te melden, worden zij beboet. Spijbelen kunnen we voorkomen door lesuitval tegen te gaan en voor een zinvolle lesinvulling te zorgen. Schoolbesturen moeten hierop worden afgerekend.
- Onderzoek toont aan dat kinderen betere leerprestaties hebben als ze gymles krijgen. Leerlingen in het basis-, beroeps- en voortgezet onderwijs moeten daarom voldoende sporten, liefst drie lessen per week.
- Scholen moeten voorlichting geven over seksualiteit én seksuele diversiteit.

Welzijn

CDA

- Het zwangerschaps- en bevallingsverlof zal worden uitgebreid. Dat geldt ook voor het vaderschapsverlof.
- Kinderopvang voor ouders zal beter moeten aansluiten bij de situatie thuis en de situatie op school. Dat vergt veelal kleinschalige, op maat gerichte initiatieven.
- We willen de regels voor buitenschoolse opvang versimpelen.
- We willen brede dagarrangementen stimuleren met aandacht voor cultuur en sport voor kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar. De basisschool krijgt ruimte om zelf buitenschoolse

opvang aan te bieden waardoor het combineren van arbeid en zorg voor ouders makkelijker wordt gemaakt.

- Gezinnen met kinderen bevinden zich in het spitsuur van het leven. Zij moeten werk, carrière combineren met de zorg voor kinderen. Wij willen hen daar in faciliteren. Dit vraagt ook flexibele werktijden voor zowel mannen als vrouwen.
- Het netwerk rond het gezin speelt een belangrijke rol: de zorg voor de jeugd is niet alleen van professionals.
- We willen integratie tussen de vroeg- en voorschoolse educatie en de basisschool realiseren in de vorm van een groep 0 voor 3 jarigen met een taal- en ontwikkelingsachterstand.
- Lastenverlichting voor gezinnen, met name daar waar jonge kinderen opgroeien, verdient hoge prioriteit. Inkomensmaatregelen willen we steeds toetsen op de gevolgen voor familie en gezin. Via zowel de vaste kinderbijslag als het kindgebonden budget willen we gezinnen met kinderen zo goed mogelijk tegemoet komen.

ChristenUnie

- Gastouders krijgen de ruimte. Ze worden niet onnodig belast met regelgeving, zodat zij de vorm van opvang kunnen bieden die veel ouders verkiezen.
- De mogelijkheid van flexibilisering van arbeidstijden wordt vergroot, bijvoorbeeld door schooltijdbanen en het stimuleren van thuiswerken.
- Investeren in jeugdwerk. Om jeugdoverlast tegen te gaan, wordt geïnvesteerd in jeugdwerkers/coaches met deskundigheid én hart voor jongeren, die op buurtniveau worden ingezet als eerste aanspreekpunt voor jongeren en hen doorverwijzen naar hulpverlening of leer- of werktrajecten.
- Re-integratie, nazorg en preventie krijgen een stevige verankering in de WMO. Er is speciale aandacht voor het opsporen en begeleiden van kwetsbare jongeren – vaak licht verstandelijk gehandicapt – zodat zij niet gaan zwerven.
- Vrijwillige inzet. Het actief betrekken van buurtbewoners bij het werken aan leefbaarheid. Onder een terugtrekkende overheid die burgers aanspreekt op eigen verantwoordelijkheid, verdient het vrijwilligerswerk een voornamelijk positieve positie. Onbetaalde arbeid en vrijwilligerswerk zijn de smeerolie van de samenleving en verdienen als zodanig erkenning als waardevolle maatschappelijke bijdrage. Zonder vrijwilligers is er voor veel sociale verbanden, zoals sportverenigingen, buurtclubs en scholen, geen toekomst. Het belang van vrijwilligerswerk zal de komende jaren verder toenemen. Landelijke projecten voor deskundigheidsbevordering van vrijwilligers worden financieel ondersteund.
- Om kinderen met taalachterstand de kans te geven om deze achterstand snel weg te werken, wordt extra geïnvesteerd in voor- en voorschoolse educatie. Het opleidingsniveau van leiders en leidsters wordt verbeterd. Deze vorm van educatie werkt echter niet zonder de ouders hierbij te betrekken. Daarom moet ook geïnvesteerd worden in de begeleiding van deze ouders.
- De kinderbijslag wordt verhoogd en gelijkgetrokken voor alle leeftijdsgroepen. Hoe jonger de kinderen, hoe gezinsvriendelijker het beleid. Het bestaansminimum van jonge gezinnen wordt vrijgelaten van belastingheffing door herinvoering van de overdraagbare algemene heffingskorting voor gezinnen met jonge kinderen en instandhouding van de ouderschapsverlofkorting.
- Verhogen kinderbijslag en kindgebonden budget, door het verlagen van de kinderopvangtoeslag.

- Hierdoor krijgen jonge ouders meer vrijheid om in het spitsuur van hun leven eigen keuzes maken in de verdeling van arbeid en zorg. De ouderschapsverlofkorting blijft bestaan, zodat ook ouders die van hun werkgever geen vergoeding krijgen, verlof kunnen opnemen.

D66

- Bij de kinderopvang hecht D66 grote waarde aan kwaliteit, veiligheid en pedagogisch geschoolde medewerkers met goede beheersing van de taal.
- D66 is voorstander van brede scholen. Op de brede school krijgen kinderen een totaalpakket aan ontwikkelingsmogelijkheden. Naast het reguliere onderwijs biedt de brede school ook kinderopvang, voorschoolse educatie, buitenschoolse opvang, sport en cultuur. Door dit brede aanbod kan de school beter inspelen op de individuele behoeften van een kind, talenten stimuleren en eventuele achterstanden tijdig signaleren. D66 pleit voor een grotere inzet van digitale leermiddelen en –methoden. Voor kinderen die uitblinken, wil D66 dat scholen een extra taal of speciaal programma kunnen bieden. Voor kinderen met een taalachterstand wil D66 juist schakelklassen, zomercursussen, buddyprojecten, of taalcoaching.
- Tien procent van de kinderen jonger dan elf jaar groeit op in armoede. Zij hebben een twee keer zo grote kans om ook als volwassene te eindigen in armoede. Deze kinderen verdienen extra aandacht. D66 wil dat zij volwaardig meedoen en kansen krijgen, bijvoorbeeld als het gaat om sport, cultuur en onderwijs.
- D66 wil dat kinderen vanaf 2,5 jaar het recht krijgen om te leren omdat de eerste levensjaren cruciaal zijn in de ontwikkeling. Ouders kunnen hun kind laten deelnemen aan voor- en voerschoolse educatie of een o-groep, met minimaal 1 begeleider die is opgeleid op HBO-niveau. D66 zorgt zo dat eventuele (taal)achterstanden bij peuters vroeg worden gesignaleerd en aangepakt.

GroenLinks

- Alle peuters op brede betaalbare crèches.
- Er wordt geïnvesteerd in betere, toegankelijke kinderopvang.
- De wachtlijsten worden weggewerkt, de kwaliteit van de kinderopvang wordt verbeterd en de openingstijden worden verruimd.
- Armoede komt hard aan, zeker bij kinderen. Armoede wordt teruggedrongen door de arbeidsparticipatie van alleenstaande ouders en laagopgeleide vrouwen te stimuleren. Gemeenten moeten met maatwerk zorgen voor voldoende mogelijkheden voor deeltijdwerk en kinderopvang. De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk, zodat de overheidssubsidie terechtkomt waar deze het hardst nodig is.
- Alle basisscholen worden brede scholen. Brede school werkt samen met jeugdhulpverlening en gezondheidsdiensten.
- In het hele land een aanbod van voorschoolse programma's om achterstanden bij peuters te bestrijden en te voorkomen.
- Het samengaan van crèches en peuterspeelzalen, inclusief de vroeg- en voerschoolse educatie, wordt gestimuleerd en gefaciliteerd, waarbij het tegengaan van segregatie en het bieden van een kwalitatief hoogstaand pedagogische klimaat met doorlopende leerlijnen voor alle kinderen vooropstaan.
- Ouders hebben recht op kinderopvangtoeslag voor het aantal uren dat zij participeren plus reistijd. Voor zelfstandigen zonder personeel komt er een andere, minder bureaucratische

oplossing. Het is aan ouders om te kiezen voor gastouderopvang, crèche of buitenschoolse opvang.

PvdA

- We willen waar nodig onderwijstijd ook verlengen. Denk aan hele jonge kinderen met ontwikkelingsachterstanden. Via voor- en voerschoolse educatie (vve) moeten de kansen van deze kinderen in hun vervolgonderwijs worden vergroot. Het opleidingsniveau van veel van de pedagogisch medewerkers in de vve moet worden verhoogd. Nog lang niet alle kinderen die voor hun ontwikkeling gebaat zouden zijn bij deelname aan de vve, worden daarvoor aangemeld. Van Consultatiebureau tot huisarts tot Centra voor Jeugd & Gezin moet alertheid bestaan op ontwikkelingsachterstanden. Ouders moeten soms over een drempel worden geholpen.
- De ontwikkeling van brede scholen is een prima mogelijkheid om het voorzieningenniveau te behouden of zelfs te versterken. Samenwerking tussen school, kinderopvang, sport en cultuur wordt hiermee gestimuleerd. De brede school is de wijkvoorziening voor kinderen en ouders met een activiteiten aanbod van 7 uur 's morgens tot 7 uur 's avonds.
- De PvdA wil het hele palet aan kindregelingen en kinderbijslag hervormen, zodat er twee regelingen overblijven. Eén gericht op het ondersteunen van de koopkracht van ouders met kinderen en één gericht op het stimuleren van participatie op de arbeidsmarkt.
- We maken de kinderbijslag inkomensafhankelijk, om de koopkracht van ouders en kinderen gericht te ondersteunen. Ouders met een minder hoog salaris zullen hierdoor meer kinderbijslag ontvangen dan ouders met een vollere portemonnee.
- De betaalbaarheid en kwaliteit van kinderopvang moet gewaarborgd worden zodat ook in wijken waar kinderen juist een groot belang hebben bij voor- en voerschoolse educatie toegang hebben tot goede kinderopvang. Het waarborgen van kwaliteit wordt mede gedaan door goede huisvesting, betere veiligheid en voldoende opgeleid personeel.
- De PvdA wil het stelsel van verlofregelingen hervormen, waar bij de traditionele rolverdeling tussen man en vrouw aangepast wordt en ouders zelf het aantal verlofdagen onderling kunnen verdelen. Dit betekent dat ook vaders makkelijker vaderschapsverlof op moeten kunnen nemen.
- Door consistent flankerend beleid, bijvoorbeeld door werk te maken van de brede school, kan de overheid de combinatie arbeid en zorg faciliteren.

PVV

- Geen verdere bezuinigingen op kinderopvang.
- Kinderbijslag en kindgebonden budget voor maximaal 2 kinderen.

SP

- Kinderopvang dient betaalbaar te zijn en van goede kwaliteit. Het toezicht op de opvang wordt verbeterd en ouders krijgen meer rechten en meer inspraak in de kwaliteit en de kosten van de kinderopvang. Kinderopvangorganisaties worden regelmatig geïnspecteerd en de adviezen van de inspecteurs van gemeentelijke of gemeenschappelijke gezondheidsdiensten (GGD) worden door de gemeenten nageleefd.
- Kinderen horen buiten te kunnen spelen. In nieuw te bouwen wijken wordt daarom voortaan minimaal drie procent van de ruimte ingericht als speelruimte. In bestaande wijken wordt het ontwikkelen van groen en speelruimte gestimuleerd. Jongeren worden voor een groot

deel gevormd door hun eigen omgeving. Er komen daarom meer jongerenwerkers en meer voorzieningen voor jongeren in de buurt, zoals trapveldjes, speelplekken, skatebanen en buurthuizen.

- Bestrijden van armoede onder kinderen krijgt prioriteit. Gemeenten krijgen meer mogelijkheden om armoede te bestrijden, schulden te saneren en te voorkomen dat kinderen opgroeien in armoede. Het geld voor gemeentelijke armoedebestrijding en schuldhulpverlening dient daar ook daadwerkelijk voor te worden gebruikt.
- Het is van belang om taal- en onderwijsachterstanden zo vroeg mogelijk op te sporen. Medewerkers in kinderdagverblijven en voorscholen zijn daartoe opgeleid. We willen waar nodig onderwijstijd ook verlengen. Denk aan hele jonge kinderen met ontwikkelingsachterstanden. Via voor- en vroegschoolse educatie (vve) moeten de kansen van deze kinderen in hun vervolgonderwijs worden vergroot. Het opleidingsniveau van veel van de pedagogisch medewerkers in de vve moet worden verhoogd. Nog lang niet alle kinderen die voor hun ontwikkeling gebaat zouden zijn bij deelname aan de vve, worden daarvoor aangemeld. Van consultatiebureau tot huisarts tot Centra voor Jeugd & Gezin moet alertheid bestaan op ontwikkelingsachterstanden. Ouders moeten soms over een drempel worden geholpen.
- De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk en vervalt voor gezinnen met de hoogste inkomens.

VVD

- Sportverenigingen, scholen en buitenschoolse opvang moeten worden aangespoord samen te werken om kinderen meer te laten bewegen. Buurtsportcoaches verbinden school en sportvereniging.
- We willen al op 3-jarige leeftijd een verplichte taaltoets invoeren om te constateren of een kind een taalachterstand heeft. Is dat het geval, dan zijn ouders verplicht om hun kinderen voor eigen rekening via voorschoolse educatie te laten bijspijkeren. Hiermee wil de VVD voorkomen dat kinderen die voor het eerst naar de basisschool gaan onvoldoende Nederlands spreken en zo een blijvende achterstand oplopen.

Huiselijk geweld

CDA

- Aandacht voor huiselijk geweld is nog altijd noodzakelijk. Het landelijk programma voor de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties wordt doorgezet.

ChristenUnie

- Landelijke en laagdrempelige toegang tot crisisopvang en begeleiding bij huiselijk geweld wordt gewaarborgd.

D66

- Huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen vroeg signaleren. Het meeste geweld tegen vrouwen vindt plaats binnen de eigen familie. Scholen, zorginstellingen en politie moeten nauwer samenwerken om dit geweld eerder op te sporen.

GroenLinks

- Er komt ook een landelijk actieplan om de deskundigheid van hulpverleners ten aanzien van huiselijk, seksueel, eengerelateerd en antihomogeweld te vergroten, onder andere voor professionals in de jeugdzorg, zorginstellingen, de ouderenzorg, asielzoekerscentra, politie en de Immigratie- en Naturalisatiedienst.
- De preventie en bestrijding van huiselijk, seksueel en eengerelateerd geweld wordt geïntensiveerd. Bij uithuisplaatsing krijgt niet alleen de pleger, maar ook het slachtoffer rechtsbijstand. Er komt meer capaciteit en deskundigheid bij de politie. Daders krijgen, naast eventuele straf, vaker therapie opgelegd. Meer hulpverleners en professionals worden getraind om signalen van mishandeling te herkennen en te melden. De landelijke Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling wordt uitgebreid naar vrijwilligersorganisaties en levensbeschouwelijke instellingen. Wanneer er sprake is van fysiek of psychisch geweld kunnen partners met een afhankelijke verblijfsvergunning direct een zelfstandige verblijfsvergunning krijgen, zodat ze sneller uit de gewelddadige relatie kunnen ontsnappen. De opvangcapaciteit wordt uitgebreid. Gemeenten zorgen voor voldoende opvanghuizen en doorstroomwoningen voor vrouwelijke en mannelijke slachtoffers van huiselijk geweld.

PvdA

- Geweld in afhankelijkheidsrelaties is onaanvaardbaar. Dat geldt voor huiselijk geweld, maar evengoed voor eerwraak, achterlating in het land van herkomst, huwelijksdwang, gedwongen prostitutie, genitale verminking, loverboys en mensenhandel. Het komt helaas veel vaker voor dan we denken. Preventie, signalering en opvang gaan hand in hand om deze praktijken tegen te gaan. De focus gaat daarom naar het beschermen van het slachtoffer en het aanpakken van de daders.
- Geweld tegen vrouwen komt nog steeds het meest voor in huiselijke kring. De bestrijding hiervan dient hoge prioriteit te hebben. Door betere bescherming, het serieus nemen van aangiftes, goede opvanghuizen moeten we ervoor zorgen dat vrouwen op ons kunnen rekenen. Een effectieve EU uitwisseling van beschermingsbevelen, goede uitvoering van het EU wetsvoorstel hierover, kan er voor zorgen dat mensen, vooral vrouwen, zich veilig voelen als ze over de grenzen reizen in de hele EU.

SP

- Meer aandacht is nodig voor het voorkomen van huiselijk geweld en eerwraak.